

НАПРЯМ 1. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЗАСОБАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Оксана КУЗЬМЕНКО

*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри публічного та міжнародного права Київського національного економічного університету імені
Вадима Гетьмана*

КОРУПЦІЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ

Активна війна з російськими окупантами на території України триває більше півтора року, а приховані військові дії на сході більше восьми років, але український народ має міцну волю і переконання у своїй перемозі та розуміє потреби щодо відновлення держави після війни. Саме тому протидія корупції стає особливо важливою, так як знищена економіка на окремих територіях країни, дефіцит бюджету, боргові зобов'язання не зможуть бути переборені на фоні існування цього явища. Відповідно сучасні контрольно-наглядові засоби, що відповідають європейським стандартам, можуть стати ефективним інструментом протидії корупції, та сприятиме відновленню економіки України після війни.

Одним із ключових аспектів боротьби з корупцією є застосування різноманітних засобів держави, які можуть допомогти виявити та протидіяти корупційним схемам. Контрольно-наглядові засоби, такі як аудит, перевірки, моніторинг та інші, є одними з найбільш ефективних інструментів для виявлення та протидії корупції. Аудит може бути якісним інструментом для оцінки ефективності та виконання фінансових процедур в державному секторі та допомагає виявляти можливі порушення законодавства та корупційні схеми. Перевірки та моніторинг також допомагають контролювати дії державних посадовців та інших осіб у публічному секторі та можуть виявляти недбалість, невиконання процедур та інші можливі порушення. Зокрема, в Україні були запроваджені деякі контрольно-наглядові засоби, такі як електронні системи моніторингу та контролю, що допомагають виявляти корупційні схеми в різних сферах. Наприклад, система ProZorro дозволяє проводити публічні закупівлі, що зменшує ризик корупції та забезпечує чесну конкуренцію. Разом з тим корупція на внутрішньому ринку набирає обертів, значне приділення військовим проблемам, налаштування економіки на військові рейси уводить суспільний погляд від проблем росту корупції. Найбільш вразливими від цього явища верствами є громадяни та бізнес. Сучасний бізнес – це розквіт олігархічних кланів, які працюють у співпраці з державними посадовцями найвищого рівня. Відповідно нинішня економіка України є неефективною та корупційною, державні підприємства продовжують витрачати бюджет для збагачення своїх контрольних пакетів акцій. Регулюючі органи приймають рішення щодо ціноутворення на основі потреб домінуючих ділових інтересів. Земельна реформа блокується, щоб забезпечити переваги сільськогосподарським магнатам. Навіть військовий бюджет зазнає тиску через корупційні методи закупівель. Банківська реформа супроводжується масовою експропріацією

державних коштів приватними власниками банків. Середній та малий бізнес страждає від внутрішньої корупції, яка заснована на зловживаннях посадовим становищем, нечесними діями в обмін на гроші чи особисту вигоду співробітників компаній. На жаль, вона надзвичайно поширена в українському бізнес-середовищі та завдає цим компаніям значні фінансових і репутаційних збитків. А це явище не менше впливає на бізнес-клімат в Україні, ніж корупція владна.

До найбільш негативних наслідків впливу корупції на економіку країни необхідно віднести наступне:

1. Розширення тіньової економіки. Це призводить до зменшення податкових надходжень до бюджету. Як наслідок, держава втрачає фінансові важелі управління економікою, загострюються соціальні проблеми через невиконання бюджетних зобов'язань.

2. Порушуються конкурентні механізми ринку, оскільки часто у виграші залишається не той, хто конкурентоспроможний, а той, хто незаконно зміг отримати переваги. Це спричиняє зниження ефективності ринку та дискредитацію ідей ринкової конкуренції.

3. Уповільнюється поява ефективних приватних власників, насамперед через порушення під час приватизації, а також штучних банкрутств, як правило, поєднаних із підкупом чиновників.

4. Неефективно використовуються бюджетні кошти, зокрема під час розподілу державних замовлень та пільг. Це ще більше ускладнює бюджетні проблеми країни.

5. Підвищуються ціни за рахунок «корупційних витрат». У результаті страждає споживач.

6. В агентів з'являється зневіра у здатність влади встановлювати, контролювати та дотримуватися чесних правил ринкової гри.

7. Погіршується інвестиційний клімат, наслідком чого є не вирішення проблем подолання спаду виробництва, оновлення основних фондів.

8. Розширюються масштаби корупції в неурядових організаціях (на фірмах, підприємствах, у громадських організаціях). Це призводить до зменшення ефективності їхньої роботи, а відповідно, знижується ефективність економіки країни загалом.

Саме корупція приводить до виникнення тіньової економіки, в основі змісту якої лежить економічна діяльність, суб'єкти котрої прагнуть приховати власні статки, уникнути сплати податків, приховати рух власних активів.

Основними причинами виникнення тіньової економіки є: недосконалість українського законодавства, що сприяє податковому тиску, заплутаності у податковому адмініструванні, відсутності або несприянні у отриманні податкових пільг, лобіюванні інтересів бізнес груп, котрі наближені до владних структур.

Тіньова економіка проявляється у вигляді неформальної економіки; прихованої економіки та злочинної економіки.

Відповідно даних Doing Business Світового банку у разі позитивної протидії корупції, виведення української економіки з тіні, Україна отримає 6 мільярдів

гривень, що становить близько 6% від ВВП України, дефіцит всієї системи фінансів за результатами цього року становить близько 8-9%.

На сьогодні основні корупційні схеми, що приводять до економічної корупції відбуваються:

- у сфері публічних закупівель;
- у сфері використання бюджетних коштів (під час розподілу державних замовлень та пільг);
- у сфері реалізації міжнародних та державних програм;
- у сфері надання адміністративних послуг.

В результаті розповсюдження корупції та її впливу на ринкові відносини у країні, порушуються конкурентні механізми ринку, оскільки часто у виграші залишається не той, хто конкурентоспроможний, а той, хто незаконно зміг отримати переваги. Це спричиняє зниження ефективності ринку та дискредитацію ідей ринкової конкуренції в цілому, а якщо говорити про державні кошти, то знову ж таки держава через порушення принципів конкурентоспроможності зазнає значних фінансових втрат через завищення вартості державних контрактів і неякісних поставок за договорами, укладеними в результаті корупційних дій. Опосередковано держава втрачає і через незацікавленість, з огляду на ситуацію, що склалась, представників міжнародного бізнесу заходити на ринок державних закупівель в Україні. Це, у свою чергу, призводить до зменшення конкуренції, а отже, до завищення ринкових цін, відсутності залучення нових передових технологій і сповільнення інтеграції України до європейської економіки.

Все це потребує негайного реагування з боку держави і суспільства шляхом: забезпечення прозорості та відкритості в управлінні фінансами та ресурсами, пов'язаними з військовими операціями. Це може бути досягнуто шляхом розробки та впровадження ефективних механізмів контролю та аудиту, встановлення чітких правил закупівель та розподілу ресурсів, а також публічного звітування про витрати та результати. В той же час, необхідно зміцнювати етичні норми та професійні стандарти серед військовослужбовців та посадових осіб. Важливо надавати адекватне навчання щодо етики та запобігання корупції, встановлювати суворі правила поведінки та відповідальності, а також забезпечувати механізми звітування та розслідування корупційних випадків. Необхідно підтримувати незалежність та ефективність правоохоронних та судових органів. Це передбачає забезпечення незалежності судової системи, проведення об'єктивних розслідувань корупційних справ, належну винагороду та захист для журналістів та громадських активістів, що розкривають корупційні схеми. Слід також підтримувати активну громадську участь, забезпечувати механізми для звернень громадян щодо корупційних випадків, а також створювати платформи для обміну інформацією та співпраці між громадськістю, правоохоронними органами та державними установами. Важливо проводити системні антикорупційні реформи, спрямовані на зміну культури та практик у суспільстві. Це може включати розробку та впровадження ефективної антикорупційної політики, зміцнення механізмів електронного урядування та цифровізації, сприяння розвитку етичних стандартів у бізнесі та

громадському секторі, а також встановлення механізмів контролю та прозорості у фінансовій системі.

Загалом, боротьба з корупцією під час війни вимагає системного та всебічного підходу, який включає законодавчі, інституційні та культурні заходи. Лише шляхом поєднання цих заходів і залученням усіх суспільних сил можна досягти значного зниження рівня корупції та забезпечити національну безпеку та стабільність.

Вікторія ЧОРНА

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та міжнародного права
Київського національного економічного університету імені Вадима
Гетьмана*

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ

Засади транскордонного співпрацювання органів місцевого самоврядування України з органами місцевого самоврядування країн-сусідів є звичайною європейською практикою європейських країн. Правовою основою цьому є Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інші законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти. Втім, самостійність та певна автономія в прийнятті рішень місцевого значення місцевим самоврядуванням повинна базуватися на конституційних принципах, з забезпеченням пріоритетності інтересів розвитку адміністративно-територіальних одиниць України та з не порушенням принципу територіальної цілісності України.

Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями визначено засади співробітництва між прикордонними територіальними общинами або властями в таких галузях, як регіональний, міський та сільський розвиток, охорона довкілля, поліпшення діяльності підприємств громадського користування і комунального обслуговування, а також взаємна допомога у надзвичайних ситуаціях. Дане співробітництво спрямовано на благоустрій та розвиток прикордонних регіонів [1].

Україна зобов'язується підтримувати та заохочувати транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, які знаходяться під її юрисдикцією, та територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією інших Договірних Сторін. Вона прагне, враховуючи належним чином відповідні конституційні положення кожної Сторони, сприяти укладанню угод та досягненню домовленостей, які можуть бути для цього необхідними [1].

В даному акті визначено таку форму комплементарності місцевого самоврядування як «*транскордонне співробітництво*» - це будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, та на укладання з цією метою будь-яких